

VERSLAG CENTRAL DE CULTURA

Programma ter bevordering van de culturele samenwerking tussen het Fonds voor Cultuurparticipatie en Brazilië
2010-2012

Verslag van de culturele uitwisseling met de theatergroep *Favela Força* uit Vila Cruzeiro, Rio de Janeiro, georganiseerd door het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) in het kader van haar programma *Central de Cultura*.

februari 2010

Central de Cultura richt zich voornamelijk op jongerencultuur, *community art* en *urban culture*. Het gaat om uitwisseling, wederzijdse beïnvloeding en inspiratie (nieuwe vormen/cross-overs). Doel is stimuleren van de artistieke ontwikkeling en diversiteit van de actieve kunstbeoefening. De ontstane samenwerkingsverbanden zijn gericht zijn op duurzame samenwerking.

Favela Força is een theatergroep afkomstig uit Vila Cruzeiro. Dit is één van de meest gewelddadige sloppenwijken van Rio de Janeiro. *Favela Força* heeft met haar nieuwe productie *Favela Rouge* in elf theaters in Nederland gespeeld. Dit tournee is mogelijk gemaakt door Mundial Productions.

De ‘cabaret’ voorstelling *Favela Rouge*, is een parodie op de drugsterreur en hieraan gerelateerde problemen waar de jongeren mee te kampen hebben.

Naast de elf optredens organiseerde het Fonds Cultuurparticipatie in het kader van haar programma *Central de Cultura*, drie culturele uitwisselingen met *Favela Força*:

1. *Favela Força* & het Rotterdams Wijktheater
2. *Favela Força* & Munganga
3. *Favela Força* & de Peer Groep.

1 Favela Força & het Rotterdams Wijktheater

3-2-2010

Workshop onder leiding van:

- Peter van den Hurk, artistiek directeur
- Suzanne Bruning, gespecialiseerd in muziektheater
- Stefan Hees, gespecialiseerd in locatietheater
- Fabiano de Freitas, regisseur Favela Força

Het Rotterdams Wijktheater maakt theatervoorstellingen voor en door bewoners van de Rotterdamse wijken. De voorstellingen worden gemaakt in nauwe samenwerking met de spelers en speelsters, waarbij ze hun eigen ervaringen op de planken zetten. Het Rotterdams Wijktheater lijkt qua profiel op *Favela Força*. Ze werken o.a. met jongeren met een multiculturele achtergrond, afkomstig uit de wijken zelf, of inwoners van de meer sociaal uitgesloten gedeeltes van de stad. *Favela Força* werkt met jongeren uit de sloppenwijken van Rio de Janeiro en volgens een aantal dezelfde uitgangspunten. Op 3 februari vond er een workshop en uitwisseling plaats in Katendrecht, in een oude school, een locatie van het Rotterdams Wijktheater. Het Rotterdams Wijktheater, had de acteurs uit hun groep *Don't Worry* uitgenodigd, waaronder een groot aantal Kaapverdische jongeren.

De dag was onderverdeeld in twee gedeeltes. Het eerste gedeelte werd geleid door Susanne Bruning van Rotterdams Wijktheater, deze workshop ging over muziek en theater. Het tweede deel was een workshop fysiek theater, door Fabiano de Freitas, regisseur van *Favela Força*.

Er werd veel gelachen mede doordat de Kaapverdische jongeren ook in het Portugees met de Braziliaanse groep konden communiceren. Hierdoor ontstond er al snel verbroedering en nieuwsgierigheid. Voor *Favela Força* die in Nederland alleen nog maar op de planken had gestaan was het een unieke kans om ook in contact te komen met jonge Nederlandse theatermakers en te ontdekken wat ze binnen het theater bezig houdt.

Bruning en de Freitas ontdekten dat ze volgens hetzelfde theaterprincipe werken. Het was bijzonder om te merken dat ondanks verschillende culturele achtergrond en taalbarrières, theater ook een universele taal blijkt. Het is mogelijk om door samen te ‘spelen’ en theater te maken, met elkaar te delen en ervaringen uit te wisselen. De Freitas concludeerde na afloop dat de discipline, concentratie en focus waarmee gewerkt werd, ook veel overeenkomsten vertoont met de wijze van werken in Vila Cruzeiro.

Als afsluiting lieten beiden groepen gedeeltes uit hun werk zien aan de andere groep en is er gesproken over mogelijkheden om de samenwerking te continueren.

Vervolgafspraken:

Regisseur Fabiano de Freitas, plus vier of vijf acteurs van *Favela Força* zijn uitgenodigd om een week voor aanvang van het *International Community Arts Festival* (ICAF <http://icafrotterdam.nl/> 30 maart-3 april 2011) naar Rotterdam te komen.

Zij zullen dan in samenwerking met vijf jongeren van het Rotterdams Wijktheater, onder leiding van één van de Rotterdamse regisseurs en Fabiano de Freitas een gezamenlijke productie maken.

Deze zal dan later getoond worden op het ICAF. De regisseur en acteurs mogen ook deelnemen aan workshops van het ICAF, voorstellingen bijwonen etc.

Daarnaast is er gesproken over de mogelijkheden om meer principes van locatietheater in te zetten in het werk van *Favela Força* en ook populaire, toegankelijke, ongebruikelijke locaties te gebruiken voor nieuwe voorstellingen van de groep, zoals het bekende *Central do Brasil*.

Central do Brasil is het belangrijkste verbindingstation in Rio de Janeiro, voor mensen die in de periferie van de stad wonen en in het rijkere gedeelte van Rio gaan werken. Mogelijk gaat Stefan van Hees, gespecialiseerd in locatietheater, dit ondersteunen.

2. Favela Força & Munganga

7-2-2010

De theatergroep Munganga, is gevestigd in Amsterdam en wordt geleid door de kunstenaars Carlos Lagoeiro en Cláudia Maoli, beiden Brazilianen. Zij maken voorstellingen vol emotie, expressie en humor om verhalen te vertellen die het magische en de poëzie van het bestaan belichten.

Het FCP en NFPK hebben in samenwerking met Munganga een borrel georganiseerd ter stimulering van de culturele samenwerking tussen Nederland en Brazilië. Er waren ruim 100 aanwezigen, waaronder 16 deelnemers van de Culturele Missie naar Brazilië (2009), verscheidene Braziliaanse kunstenaars en mensen uit het netwerk van *Favela Força*, Munganga en *Central de Cultura*.

Voor aanvang van de borrel was er was een gesprek tussen Carlos Lagoeira en de groep van *Favela Força*, waarin ervaringen werden uitgewisseld over hun werk, het werken in verschillende culturen, invloed van Brazilië op het werk van Munganga in Nederland. Munganga maakt zelf veel gebruik van Braziliaanse regisseurs in haar werk en ze hebben al vele vooraanstaande namen naar Nederland gehaald, zoals Aderbal Freira Filho en Marcio Aurélio

De borrel werd geopend met een kort vraaggesprek tussen Carlos Lagoeiro, Cláudia Maoli en Fabiano de Freitas. Er werd gedebatteerd over de culturele verschillen tussen Nederland en Brazilië en over de invloed van cultuur en politiek op het werk van beide groepen. Er werd gememoreerd dat de dictatuur in Brazilië 25 jaar geleden een grote invloed had op de cultuur. Vandaag de dag is men in het uiten van cultuur veel vrijer. Daarnaast ging het gesprek ondermeer over hoe de clichés ten aanzien van de Braziliaanse cultuur; zoals samba, carnaval, tropicalisme, de verwachtingen beïnvloeden en dat beide groepen een hele eigen taal en sterke symboliek hebben ontwikkeld en zich op die manier juist willen ontdoen van die clichés.

Dit alles onder het genot van typisch Braziliaanse hapjes, drankjes en life muziek.

Favela Força toonde fragmenten uit haar spektakel *Favela Rouge* en Munganga toonde fragmenten uit haar nieuwe werk, *Amor*.

Het was het een hele geslaagde uitwisseling, met name om kunstenaars, regisseurs en de deelnemers aan de Culturele Missie met elkaar in contact te brengen en een netwerk op te zetten van mensen die bezig zijn om de culturele uitwisseling tussen Brazilië en Nederland te stimuleren. Naar de toekomst toe is het interessant elkaar op de hoogte te houden van activiteiten en het netwerk verder uit te breiden.

Vervolgafspraken:

Munganga en *Favela Força* hebben gesproken over de mogelijkheden om in de toekomst samen een project op te zetten. De eerste contacten zijn gelegd en dit kan mogelijk leiden tot een toekomstige co-productie of verdere uitwisseling van kennis en ervaring.

3. Favela Força & Peer Group

8-2-2010

Maatschappelijk geëngageerde theatergroep gespecialiseerd in locatietheater, onder leiding van Sjoerd Wagenaar, artistiek directeur Peer Group en Henry Alles, artistieke kern Peer Group.

Favela Força heeft aangegeven meer over locatietheater te weten willen komen en Peer Group is één van de referenties op het gebied van maatschappelijk geëngageerd locatietheater. Locatietheater waarbij niet in de eerste plaats de locatie centraal staat maar de mensen: de gemeenschap die bij die locatie hoort. Iedere locatie, iedere plek, heeft een geschiedenis en kent een bepaalde thematiek, en aan iedere locatie zijn mensen verbonden. Die mensen, met hun verhalen, hun geschiedenis, hun problemen, hun feesten en hun eigenheid, vormen voor de PeerGroup de inspiratiebron.

Nan van Houte van het Theaterinstituut had de indicatie gedaan.

In Brazilië is er relatief weinig ervaring met locatietheater, terwijl juist de sloppenwijken zich bij uitstek lenen om meer gebruik te maken van alternatieve locaties en zo ook beter aan te sluiten bij de inwoners en theater te maken wat hen raakt.

De ontmoeting tussen *Favela Força* en de Peer Group vond plaats in Veenhuizen op een koude, gure winterdag.

Onder leiding van Henry Alles werd er een wandeling gemaakt door het landschap, waarbij hij vertelde over de natuur en over de geschiedenis van de plek, ter illustratie van hun filosofie 'graven daar waar je staat'.

Onder het genot van een heerlijke uitgebreide lunch op de locatie van de Peer Group, werden er ideeën en culturele gebruiken rondom eten, theater en kunst in beide culturen uitgewisseld.

In de middag volgde er een meer conceptuele discussie tussen Sjoerd Wagenaar, Henry Alles en *Favela Força* over hoe principes van locatietheater te gebruiken is in het werk van *Favela Força*.

De dag werd afgesloten met een oefening op de lokale begraafplaats. De groep werd er op uitgestuurd om aan de hand van een aantal vragen, zoals wat zijn de eerste dingen je

opvallen aan een lokatie, wat zijn je associaties, wat bevat je aan de lokatie, wat zou je meer te weten willen komen, welke mensen zou je willen spreken etc. Eigenlijk een manier om heel goed te kijken en te ervaren en een plek en de mensen als uitgangspunt te nemen om een voorstelling te maken en daar nieuwe publieksgroepen bij te betrekken. Er volgde een discussie over wat de groep had waargenomen en hoe ze deze methode ook in hun eigen werkelijkheid zouden kunnen toepassen.

Volgens *Favela Força* was het een unieke ervaring om te kunnen uitwisselen met een theatergroep die zo'n rijke ervaring op het gebied van locatietheater heeft, die uitgaat van een 'immersion' in de manier van leven van een community, in haar geschiedenis, de ruimte en ook de sensoriale perceptie.

De belangrijkste doelstelling was hoe je deze principes ook in het werk van *Favela Força* kan implementeren om theater te maken voor en door de bewoners van *de favela* en daarmee de bewoners van de *favela* actief te betrekken. Door de uitwisseling werd het duidelijker hoe je een aantal principes in zou kunnen zetten om dit toe te passen.

Slotevaluatie:

Favela Força heeft het als een zeer rijke mogelijkheid ervaren om door drie ontmoetingen op het gebied van theater, kunst en cultuur tussen beide landen, meer gevoel te krijgen bij wat er in Nederland leeft en de mogelijkheid te hebben om te discussiëren en reflecteren op elkaars werk, aanpak en culturele achtergrond.

Er is een aantal concrete mogelijkheden ontstaan voor continuering, waar het Fonds voor Cultuurparticipatie in het kader van *Central de Cultura* verder bij betrokken zal blijven.

Saskia Schoolland
 Programma-manager Central de Cultura/FCP
 saskiaschoolland@gmail.com

Fabiano de Freitas
 Regisseur Favela Força
 teatrodeextremos@gmail.com